

איתה, אלא אם כן ראה אודם ולובן כאחד⁹³. יש מהאחרונים שכתב, שהטומטום מטמא בשניהם כשיראה דרך ערוותו, ובאנדרוגינוס מטמא בדם דרך נקבותו, ובלובן דרך זכרותו⁹⁴; ויש מי שכתב, שגם באנדרוגינוס לא משנה מהיכן רואה⁹⁵.

חגיגה – טומטום פטור ממצות חגיגה ברגלים⁸⁵, ואפילו אם ביציו מבחוץ, פטור הוא מחגיגה⁸⁶.

משכב זכור – הבא על הטומטום אינו חייב עליו סקילה כדין הבא על הזכר, אלא מכים אותו מכת מרדות⁸⁷.

קרבן עולה – טומטום שעבר על מצות עשה שהזמן גרמא, ואחר כך נקרע ונמצא זכר, אפשר שראוי להביא עולה שמכפרת על עשה⁹⁶.

בן סורר ומורה – טומטום, גם כשנקרע ונמצא זכר, אינו נעשה בן סורר ומורה⁸⁸, ואם נקרע קודם התראה – חייב, ונידון כבן סורר ומורה⁸⁹; ויש אומרים, שגם אם נקרע קודם התראה, אינו נידון כבן סורר ומורה⁹⁰.

טחול

א. הגדרת המושג

טומאת מת – טומטום שטימא עצמו למת, ונקרע ונמצא זכר, אינו לוקה, כי אין זו התראה כלל⁹¹.

הטחול הוא איבר פנימי, המשמש במערכות הדם והלימפה. הטחול אינו מוזכר כלל במקרא, והוא מוזכר לראשונה במשנה.

מום – טומטום אם הוא נחשב כבעל מום באדם ובהמה, מצינו בכך דעות חלוקות⁹².

ייתכן ששורש המונח 'טחול' הוא 'טחון' בחילוף אותיות, כי תפקידו לטחון את הדם.

טומאת זב וזבה – טומטום נותנים עליו חומרי האיש וחומרי האשה, מטמא בלובן כאיש, ובאודם כאשה, וטומאתו בספק. לכן אם נגע בתרומה אין שורפים

פתיחה כוללת ח"ב אות כה. [92] לפי רש"י בכורות מא א ד"ה אין לך, שמשמע בבירור שדווקא אנדרוגינוס הוא מום, אבל טומטום אינו מום. אך בשיטת הרמב"ם נמצאו דעות אחדות – ראה בשיטתו בלח"מ איסורי מזבח ג ג, בכורות ב ה, אישות ד יא; מנ"ח מ' רעה סק"א. [93] משנה זבים ב א; בכורים ד ב-ג; רמב"ם מחוסרי כפרה ג ז, ומטמאי משכב ומושב א ז. וראה בחזו"א יו"ד סי' קטז אות' ד-ז. [94] משנה אחרונה, זבים ב א. [95] מנ"ח מ' קמח. וראה ע' אנדרוגינוס. [96] פרמ"ג או"ח פתיחה כוללת

[85] חגיגה ד א; רמב"ם חגיגה ב ג, וראה בלח"מ ומשל"מ שם; שו"ת שאגת אריה סי' קד, ובטורי אבן חגיגה שם; מנ"ח מ' פח – מה שכתבו בשיטת הרמב"ם. [86] חגיגה שם. והרמב"ם לא הביא דין זה – ראה במנ"ח שם. [87] רמב"ם איסורי ביאה א טו. וראה במנ"ח מ' רט. [88] ב"ב קכו ב; רמב"ם ממרים ז יב; מס"ג לאוין רכ; ס' החינוך מ' רמח. וראה במנ"ח שם סקט"ז-י"ז. [89] רמב"ם שם. וראה בלח"מ שם. [90] רשב"ם ב"ב קכו ב ד"ה הויה; ס' החינוך מ' רמח, לפי המנ"ח שם סק"י. [91] פרמ"ג או"ח

ב. רקע היסטורי

הוא מונח בקרבת הקיבה, הכליה השמאלית והמעי הגס.

תפקיד הטחול – דעות הרופאים
הקדמונים ביחס לתפקידו של הטחול היו חלוקות. גלינוס (129-200 לספירתם) ואריטיאוס (המאה השנייה לספירתם) החשיבו את הטחול לאיבר חיוני, שבלעדו אין הגוף יכול להתקיים. לפי דעתם, מנקה הטחול את הדם מחלאת המרה השחורה והמרה הירוקה, שמקורן בכבד¹. לעומתם, סברו ארויסטרטוס (המאה השלישית לפני ספירתם) ורופוס (המאה שהניה לספירתם), שאין לטחול שום שימוש ושום תפקיד, והוא נוצר רק לצורך שיווי משקל של הגוף מצד שמאל, כנגד הכבד המונח בצד ימין².

הדם מגיע לטחול על ידי עורק-הטחול, הוא זורם באיטיות בתוך החללים, ובא במגע הדוק עם תאי הרטיקולו-אנדותרל, ואחר כך יוצא ממערכת הטחול דרך וריד-הטחול.

חיוניותו – פליניוס (23-79 לספירתם)
וצליוס אאורליאנוס (המאה החמישית לספירתם) ידעו, שיש אפשרות לחיות ללא טחול, אם כי סברו שכריתת טחול היא תיאורטית בלבד, ולא ידוע להם על מקרה ממשי³.

תיפקוד – בעובר עד גיל ששה חודשי הריון, מהווה הטחול חלק ממערכת יצירת כדוריות הדם הלבנות והאדומות. במבוגר אין הוא עושה כן, אלא בתנאי מחלות מסוימות, אך הוא ממשיך לייצר לימפוציטים ונוגדנים גם בחיים המבוגרים.

כריתת טחול ניתוחית בוצעה לראשונה על ידי זקרילי בשנת 1549 למנינם, ואחריו על ידי זמבקרי בשנת 1680 למנינם⁴.

בבעלי חיים נמוכים מהווה הטחול מאגר של דם, ובעזרת רקמת שרירים הוא יכול להתכווץ ולהזרים דם ומוצריו בשעת הצורך. באדם, בתנאים רגילים, אין לתפקיד זה חשיבות, שכן כמות השרירים בטחול היא מועטה, ולכן יכולתו להתכווץ היא קטנה. כמו כן כמות הדם החופשי בתוך הטחול היא קטנה.

ג. רקע מדעי

מיקום – הטחול נמצא ברום הבטן השמאלית, מאחורי הצלעות התחתונות.

Talmudic Medicien (trans. By F. Rosner), p. 99; א. שטינברג, אסיא, שם. [3] ראה א. B. Moynihan, *The Spleen* [4] שטינברג, שם. and Some of its diseases, 1921, p.5

ח"ב אות כה.

[1] ראה בספר התלמוד וחכמת הרפואה, עמ' 105; א. שטינברג, אסיא, ה' תשמ"ט, עמ' 254 ואלך. [2] ראה J. Preuss, *Biblical and*

אמנם נמצא בימין גופם, אך אין קשר בין ידניות שמאלית לבין מצב זה.

מבנה — מעטפת הטחול נקראת 'קרומ', וכלי הדם שבתוכו נקראים 'חוטמים'⁸.

חז"ל הבחינו בשני חלקים של הטחול בבהמה: החלק הדק, והחלק העבה⁹. החלק העבה הוא אותו חלק של הטחול הדבוק לכרס, והוא נמצא למעלה, לצד ראש הבהמה¹⁰, והוא נקרא דד הטחול¹¹; כל שאר חלקי הטחול שאינם דבוקים לכרס מוגדרים כחלק הדק¹². יש מי שכתב, שהגבול בין שני חלקים אלו הוא בערך באמצע הטחול¹³, אם כי אין קו אנטומי חד וברור, המחלק בין שני החלקים¹⁴.

טחול העוף הוא עגול כמו עינב, ואינו דומה לטחול הבהמה¹⁵.

ניטל הטחול — חז"ל ידעו, שנוכחות הטחול איננה חיונית לחיים, ולכן פסקו שאם ניטל הטחול, הבהמה כשרה¹⁶, וכן דרשו חז"ל על הנאמר אצל אדוניה בן חגית 'וחמשים איש רצים לפניו'¹⁷, כולן נטולי טחול וחקוקי כפות רגלים היו¹⁸,

תפקידיו העיקריים של הטחול באדם לאחר הלידה הם שניים: האחד, לסלק ממחזור הדם כדוריות אדומות זקנות (היינו בנות 120 יום), פגועות או חולניות, וטסיות פגועות או חולניות. כמו כן יכול הוא לסלק גופיפים תוך-תאיים מהכדוריות האדומות, מבלי להרוס את הכדורית התקינה; והשני, תפקיד הגנתי-חיסוני במלחמה נגד חיידקים, בעיקר באנשים עם מערכת חיסונית בלתי תקינה, והשתתפות ביצירת נוגדנים מסויימים.

הפרעות חולניות — במצבים חולניים שונים, כגון זיהומים כרוניים, מחלות של מערכת הדם ומוח-העצמות, מחלות כבד, אי ספיקת לב, ומחלות מטבוליות שונות, נעשה הטחול פעיל במיוחד, ועקב כך הוא גדל בנפחו. עקב גדילתו הוא גם מגביר את פעילות ההרס של מרכיבי הדם, ויכול לגרום להפחתה חולנית של מרכיבי הדם השונים.

ד. הטחול בחז"ל

מיקום — הטחול נמצא בצד שמאל של הגוף⁵. יש מהראשונים שדיווחו בשם מדעני דורם כי באנשים איטרים נמצא הטחול בצד ימין⁶. ויש להעיר, שאמנם יש אנשים עם היפוך איברים⁷, שאצלם הטחול

סי' תכב, בשם הראב"ה; מרדכי חולין פ"ג סי' תריח; או"ה כלל נב דין יא, בשם הגאונים; טוש"ע י"ד מג ג. וראה בכנה"ג שם אות ב. [13] מאירי חולין נה א. [14] י.מ. לוינגר, מדריך להלכות טריפות, עמ' 53-54. [15] רמב"ם שחיטה י י; טוש"ע י"ד מג ו. וראה ב"ח י"ד סי' מד ד"ה כתב הר"י. [16] משנה חולין ג ב. וראה להלן הע' 53 ואילך. [17] מ"א א ה. [18] סנהדרין כא ב; ע"ז מד

[5] תמיד ד ג; רמב"ם מעשה הקרבנות ו ח. וראה בערוך ע' טחל. [6] ראה שער השמים, פ"ט; כנפי יונה סי' מו. [7] situs inversus. [8] חולין צג א. וראה להלן הע' 85 ואילך. [9] חולין נה ב; רמב"ם שחיטה ו יט; טוש"ע י"ד מג ב. [10] רש"י חולין מג ב ד"ה אבל ניקב; מאירי חולין נה א. [11] רש"י חולין צג א ד"ה על הדד; רמב"ם מאכלות אסורות ז יא. [12] ראב"ן חולין סי' רנה; שו"ת אור זרוע ח"א

שהטחול מכבידו לאדם¹⁹, וכן נאמר הדבר ביחס לבני הרמכים של המלך אחשורוש 'ושלח פתקין בידא דרהטנין וכו', דאיתנטילו טחוליהון, ואתקדרו פסת רגליהון²⁰.

שבהמה כזו תמות משטף דם²⁶. יש מי שכתב בטעם ההחמרה בנקב וחתך, שאין סופו להתרפאות²⁷, ויש מי שכתבו הטעם, לפי שהנקב בטחול יגרום לכרס או למעיים שסביבו שיתנקבו²⁸.

חז"ל הבדילו בין ניקב הטחול לבין נחתך הטחול – ניקב טריפה, נחתך כשרה²⁹, אמנם יש מהראשונים שלא גרסו זאת³⁰, ומכל מקום להלכה נפסק על ידי רוב הפוסקים שבין ניקב ובין נחתך – טריפה³¹, ואמנם כך מסתבר יותר מבחינת הבנתנו הרפואית כיום.

עוד נפסק בחז"ל ובפוסקים שדווקא נקב בחלק העבה של הטחול מטריף את הבהמה, אבל אם ניקב החלק הדק של הטחול, הבהמה כשרה³². אמנם דין זה איננו מתיישב עם ידיעותינו הרפואיות כיום, שכן נקב בכל חלק של הטחול שווה בסיכון הכרוך במצב זה, היינו שטף דם קטלני.

מן הראשונים יש מי שפסק שדווקא ניקב הטחול בבהמה – טריפה, אבל

יש מהחוקרים שכתב כי דין ניטל הטחול הוא הלכה שיש לה רק ערך עיוני, אך הלכה למעשה לא היתה מעולם²¹. אכן אין הכרח לומר כן, כי אמנם כריתת הטחול היא פעולה ניתוחית מורכבת, אך היו בתקופת התלמוד מנתחים מעולים שביצעו ניתוחים גדולים, לכל הפחות בבעלי חיים, כגון כריתת הרחם של פרות וחזירות במצרים²². עוד יש להעיר מה שכתב גדול הפרשנים של התלמוד שנטילת הטחול היתה על ידי סם²³, ויתכן שהכוונה היא לביצוע הניתוח בעזרת הרדמה²⁴.

ניקב / נחתך / ניטל הטחול – חז"ל ידעו להבחין בין נטילת הטחול לבין נקיבתו²⁵, ובצדק הכשירו את הבהמה שניטל טחולה, כי יכולה היא לחיות כך, והטריפו בהמה שניקב טחולה, מכיוון

[28] פרישה יו"ד סי' מג סק"ו; פליתי שם סק"ח. [29] חולין נה א. [30] ראה בי' יו"ד סי' מג סוד"ה ועל מ"ש רבנו, וכס"מ שחיטה ו יט – בדעת הרמב"ם והטור. וראה עוד בתורת הבית הארוך לרשב"א דל"ט ע"ב; ביאור הגר"א יו"ד מג ב. [31] ראה מאירי חולין שם. וראה מאמרו של א. שטינברג, אסיא, ו, תשמ"ט, עמ' 254 ואילך. [32] חולין, נה ב; רמב"ם שחיטה ו יט; טוש"ע יו"ד מג ב. אמנם שיטת רב עזריא בשם רבא, חולין נה א, שאין הבדל בין נקב בחלק העבה או בחלק הדק של הטחול, וראה פ"ח יו"ד סי' מג סק"ד; שו"ת נוב"ק חיו"ד סי' יז.

א. [19] רש"י שם. [20] תרגום למגילת אסתר ח י. [21] התלמוד וחכמת הרפואה, עמ' 105. [22] בכורות כח ב. וראה בע' רחם הע' 85. [23] רש"י סנהדרין כא ב. [24] כפי המבואר בב"מ פג ב, בעניין הניתוח של רבי אלעזר ב"ר שמעון, עיי"ש. וראה עוד במאמרו של א. שטינברג, אסיא, ו, תשמ"ט, עמ' 254 ואילך. [25] חולין נה א. וראה להלן הע' 53 ואילך. [26] ראה רש"י חולין שם ד"ה הוא הדין – 'דחמיר ניקב ונחתך מניטל לגמרי, שעל ידי הנקב הוא הולך ומוסיף מכאוב, והחולי רב בגופה'. [27] ר"י לוניל בפירושו על המשנה חולין נד א.

שיניים, וקשה לבני מעיים⁴², ומותר לאוכלו בשבת לכאב שיניים⁴³, לפי שאינו ניכר שלרפואה הוא עושה⁴⁴, כיוון שהוא מאכל בריאים⁴⁵.

שמואל אכל תבשיל של טחול ביום שבו עשה הקזת דם⁴⁶.

מחלות — חז"ל קבעו⁴⁷, שמשקה העשוי מאספרגוס, היינו הגבעול של הכרוב⁴⁸, טוב למחלות טחול, בתערובת של יין⁴⁹, בתנאי שאינו משכר.

מי שהטחול שלו גדול ונפוח מחמת חולי⁵⁰, יקח שבע עלוקות של מים, וייבש אותן בצל, וכל יום ישתה שניים או שלושה מהם ביין; ואם לא יכול לעשות זאת, יקח טחול של עז נקבה שלא ילדה, ויטיח אותו בתנור, ויעמוד כנגדו ויאמר, 'כשם שיבש הטחול הזה, כן ייבש הטחול

ניקב הטחול בעוף — כשר³³. יש שפסקו כדעה זו משום 'שכבר הורה זקן³⁴; יש שהחמירו לכתחילה, או על כל פנים לעצמו³⁵; ויש שחלקו על פסק זה, וסבורים שגם נקב בטחול של עוף — טריפה³⁶, וכדעה זו מסתבר מבחינה רפואית.

תפקיד — לפי חז"ל, תפקידו של הטחול הוא לשחוק³⁷. יש מפרשים שהטחול גורם לצחוק, וגורסים 'לשחוק' בשי"ן שמאלית³⁸. ההסבר לתפקידו זה של הטחול מבוסס על התפיסה שהטחול מנקה את הגוף מליחות³⁹, ולפי שכוחו הטבעי של הטחול הוא לנקות את הדם ואת רוח החיים מעכירות ומסתימה, בהיות שני אלה נקיים תבוא השמחה ואיתה השחוק⁴⁰; לעומתם, יש גורסים 'לשחוק' בשי"ן ימנית, מלשון שחיקת סממנים⁴¹, ואולי פירושו שהטחול טוחן את מרכיבי הדם.

הטחול כתרופה — טחול יפה לכאב

צחוק. [40] כוזרי, מאמר רביעי, כה. [41] ראבי"ה שם. וראה אבות דרבי נתן פל"א שכתב על הטחול 'נמסים באדם' — זה טחולו של האדם, והיינו שמנמס את הדם. וראה עוד בספרו של פרויס שם. וראה במלבי"ם פר' תרומה, ברמזי המשכן, שהסירות והיעים שבכלי המקדש, אשר מטרתם להוציא את האפר לחוץ, הם כנגד הטחול, המעיים והכליות, שמטרתם לנקות את הגוף והדם מפסולת. [42] ברכות מד ב. [43] שבת קי א. וראה במג"א סי' שכח סקמ"ב. [44] ראבי"ה שבת סי' רמא. [45] ר"י מלוניל שבת פי"ד מ"ג. [46] שבת קכט א, וראה ברשי' שם ד"ה דטחלי; חולין קיא א. [47] ברכות נא א. [48] ראה משנה נדרים ו י. וראה בספר של י. פליקס, הצומח החי וכלי חקלאות במשנה, עמ' 86. [49] ראה על כך בספרו של פרויס, עמ' 570. [50] רשי' גיטין סט ב ד"ה לטחלא.

[33] רמב"ם שחיטה י י. [34] ר"ן חולין נה ב; רשב"א בתורה"א; שו"ע יו"ד מג ו. [35] יש"ש חולין פ"ג סי' פה; ט"ז יו"ד סי' מג סק"ט; ש"ך שם סק"י; חכמת אדם מג ו. [36] פר"ח יו"ד סי' מג סק"יא. [37] ברכות סא ב; ויקרא רבה ד ד; קהלת רבה ז יט; מדרש תהלים קג. [38] רשי' ברכות שם ד"ה שוחק; ראבי"ה ברכות סי' קס; שו"ת באר שבע סי' סז. [39] ראה פרקי משה לרמב"ם (בעריכת ז. מונטנר), עמ' 34; חובות הלבבות שער הבחינה פ"ה. ואגב, יש להדגיש כי התיאוריה על ארבע הליחות המהוות את מקור המחלות היא מבית מדרשם של רופאי יוון ורומי, אך בתלמוד לא נמצא לכך רמז כלשהו — ראה הערת א.מ. מזיא לספרו של מ. פרלמן, מדרש הרפואה, ח"א פ"א אות' ג.ט. אמנם בוזהר נמצאו רמזים לתיאורית הליחות. וראה בספרו של פרויס, עמ' 99, על דעות הרופאים הקדמונים ביחס לתפקידו של הטחול בהקשר של

מצב זה של היעדר מולד של טחול⁵⁶ הוא נדיר בבעלי חיים, אך תוארו מקרים אחדים בספרות, הן בבעלי חיים והן בבני אדם⁵⁷.

ניקב הטחול — ניקב הטחול בראש העבה — טריפה, ואם ניקב בראש הדק — כשרה⁵⁸, ואף במקרה שניקב הטחול ואחר כך ניטל לגמרי, אינה חוזרת להכשירה⁵⁹.

הנקב המטריף הוא דווקא אם הוא מפולש, אבל אם נשתייר בעובי דופן כעובי דינר זהב, הרי הבהמה כשרה⁶⁰.

נחתך הטחול — מחלוקת הפוסקים אם דינו כניקב הטחול וטריפה⁶¹, או שניקב לחוד ונחתך לחוד, והבהמה כשרה⁶².

מצבי טריפה אחרים — הפוסקים הוסיפו מצבים חולניים שונים בטחול, שדינם כמו ניקב הטחול, כגון נימוק, נימוח, הבשר רע ונרקב, שינויים בצבע

של פלוני בן פלונית; ואם אין לו תנור, יטיח את הטחול בין הכתלים של בית חדש, וייבשו שם, ויאמר כנ"ל; ואם לא יכול לעשות זאת, יטרח ויחפש מי שמת בשבת, ויקח את ידו של המת ויניחנו על טחולו של החולה ויאמר, 'כשם שיכשה יד זו, כן ייבש טחולו של פלוני בן פלונית'; ואם לא יכול לעשות זאת, יקח דג ביניתא, ויצלנו בגחלים שלפני הנפח, ויאכל וישתה ממי הנפח, שמכבה בהם את הברזל. יתכן שסברו שהגדלת הטחול נבעה מאנמיה על רקע של חוסר ברזל, ושתיית מי נפחים המכילים שבבי ברזל תהווה טיפול למצב זה⁵¹; ואם לא יכול לעשות זאת, יקנה חבית של יין, וישתה יין טוב תמיד הרבה⁵².

ה. פרטי דינים

בדיני טריפות

ניטל הטחול — כשרה⁵³, בין שניטל בחולי או ביד⁵⁴, ובין שנבראה כך⁵⁵.

יט; טושוע יו"ד מג ב. וראה לעיל הע' 25 ואילך. [59] ר"ן חולין עו א ד"ה אמר רב יהודה. וראה בספרו של אאמו"ר שערי משה ח"ב סי' לב. [60] חולין נה ב; רמב"ם וטושוע שם. וראה באנציקלופדיה תלמודית, כרך יט, ע' טחול, עמ' תט-תי, בהגדרת העובי לפי דעות הפוסקים. וראה מה שכתב הגר"ש אלישיב בהערות למס' סוכה יג א. [61] בה"ג הלכות טריפות; אור זרוע ח"א סי' תכב, בשם הגאונים; ס' האשכול הל' טריפות סי' כ; רוקח סי' שצג; חי' רשב"א חולין סח א; מאירי חולין נה א; מ"מ שחיטה ו יט; טור יו"ד סי' מג; יש"ש חולין פ"ג סי' פה; ב"י וב"ח יו"ד סי' מג, בשם ראשונים. [62] ס' העיטור ח"ב שער ב, הל' שחיטה; רשב"א חולין סח א, בדעת רש"י; רבנו ירוחם, נתיב טו ח"ה אות ט, בדעת

[51] ראה, L.O. Leibowitz, *Isr J Med Sci* 9:1, 1973. [52] כל זה בגיטין סט ב. וראה בספרו של פרויס, עמ' 188, כמה הערות על טיפולים אלו. וראה עוד בע' השתנות הטבעים הע' 106 ואילך. [53] תו"כ שמיני פרשתא ב פ"ג; חולין נד א; רמב"ם שחיטה ו כ, ואיסורי מזבח ב יא; טושוע יו"ד מג א. וראה לעיל הע' 16 ואילך. [54] רמב"ם שם. [55] בה"ג הל' טריפות; רוקח סי' שצט; אור"ח כלל נב סי' יא, בשם תשובות הגאונים; ט"ז יו"ד סי' מג סק"ב ונקודה"כ שם ד"ה והשבותי; דרכ"ת יו"ד סי' מג סק"א. וראה בפרמ"ג שם בשפ"ד סק"י, שאף לבעל נפש אין להחמיר. [56] congenital asplenia. [57] ראה — א. שטינברג, אסיא, ו, תשמ"ט, עמ' 254 ואילך. [58] חולין נה ב; רמב"ם שחיטה ו

הטחול⁶³.

מצב של עודף טחולים⁷² תואר גם בבני אדם וגם בבעלי חיים, ומבחינה רפואית צדקו המכשירים, שכן אין בתוספת טחולים משום סיכון חיים. ולכאורה גם מבחינה הלכתית, על פי הכלל שאין להוסיף על הטיפות שלא נימנו על ידי חז"ל, אין מקום להטריף במצב זה.

שינוי צורה של הטחול – הבהמה כשרה⁷³.

טחול העוף – יש הסבורים, שאין נקב פוסל בו, ובכלל אין טריפות בטחול העוף⁷⁴; ויש הסבורים, שנקב פוסל בטחול העוף בכלו, שאין בו חלוקה לחלק עבה ודק⁷⁵.

בדיני הכשרו לאכילה

אכילה ומליחה – הטחול, אף על פי שנראה כריבוי דם, דינו כשאר בשר, שאינו דם אלא בשר הדומה לדם⁷⁶, וכשר לאכילה לאחר מליחה, ואין צריך לקורעו שתי וערב, ומותר לבשלו לאחר מליחה,

מבחינה רפואית יכולים מצבים אלו להתאים לאוטם זיהומי בטחול, גידולים שונים, וכיסיות נמקיות, אך הזיהוי הרפואי המדוייק הוא קשה בהעדר נתונים מפורטים יותר⁶⁴. ולכאורה קשה כיצד הוסיפו הפוסקים טריפות שלא נזכרו בתלמוד, ואף שניתן לדמות מצבים אלו לנקב בטחול, אך הכלל הוא שאין מדמים בטריפות, ואין מוסיפים על הטיפות⁶⁵.

מים בטחול, אפילו עכורים וסרוחים, אם הבשר שסביבו שלם – כשרה⁶⁶. תיאר זה יכול להתאים לכיסית אכינוקולית⁶⁷.

סירכא הנמשכת מעוביו של הטחול – כשרה⁶⁸, ומכל מקום יש לבדוק את הטחול שלא ניקב⁶⁹.

מספר טחולים בבהמה – כשרה⁷⁰, ויש המחמירים, אם הטחולים דבוקים זה לזה בחלקם העבה⁷¹.

סי' תכב; רמב"ם שחיטה ו' כ; טושו"ע יו"ד מג ה. [71] רמ"א שם; ב"ח יו"ד סי' מג; יש"ש שם; ש"ך שם סק"ט; ט"ז שם סק"ח. וראה עוד באנציקלופדיה תלמודית, כרך יט, ע' טחול, תיג-ד. [72] accessory spleens. [73] חכמת אדם יד לב. [74] רמב"ם שחיטה י' י; רשב"א בתוה"א בית ב שער ג; מאירי חולין נה א; שו"ת מהרי"ל החדשות סי' לח אות ג; טושו"ע יו"ד מג ו. [75] בדק הבית להרא"ה בתוה"א שם; ר"ן חולין נה א; יש"ש חולין פ"ג סי' פה; פרי"ח יו"ד סי' מג סק"י; ב"ח יו"ד סי' מג; ש"ך שם סק"י; ט"ז שם סק"ט. וראה עוד בשו"ת שבט הלוי ח"ב סי' יז. וראה לעיל הע' 9 ואילך. [76] חולין קיא א – טחלא שומנא בעלמא. וראה גם

הרי"ף. וראה לעיל הע' 25 ואילך. [63] אור זרוע, שם; הג"א חולין פ"ג סי' מה; רמב"ם חולין סי' רנו; רשב"א בתוה"א בית ב שער ג; רמ"א יו"ד מג א-ב. [64] ראה א. שטינברג, אסיא, ו, תשמ"ט, עמ' 254 ואילך. [65] וראה עוד בע' טרפה הע' 170, וע' השתנות הטבעים, הע' 146. [66] אר"ז ח"א סי' תכב; רמ"א יו"ד מג ב. וראה עוד בדרכ"ת יו"ד סי' מג סק"ג. [67] echyno-coccal cyst – ראה א. שטינברג שם. [68] יש"ש חולין פ"ג סי' יח; פרי"ח יו"ד סי' לו סק"ב. [69] שמלה חדשה סי' לט אות עא. [70] בה"ג, הלכות טריפות, הובא ברמב"ן חולין נח ב ד"ה אבל; שבלי הלקט הלי' טריפות סי' ט, בשם ר"ח; רוקח סי' שצה וסי' שצט; אר"ז ח"א

ואפילו עם בשר⁷⁷. אמנם יש שכתבו מנהג שלא לאכול טחול אלא צלי ולא מבושל⁷⁸. שום חוט מהם⁸⁸.

דם הטחול – אסור, כמו כל דם איברים⁷⁹.

חלב הטחול – יש הסבורים, שהוא אסור מן התורה, אף על פי שאינו קרב על המזבח⁸⁰; ויש הסבורים, שאין איסור חלב אלא על החלבים הקרבים על המזבח, ולכן אין איסור חלב בטחול⁸¹.

הקרום שעל דד הטחול, היינו מקום עובי⁸², בין צד עוביו הדבוק לכרס, ובין הצד האחר של עוביו, שאינו דבוק בו⁸³, אסור מן התורה, וחייבים עליו כרת⁸⁴.

חוטי הטחול וניקורו – החוטים שבטחול⁸⁵, יש הסבורים שהם הוורידים⁸⁶, ואסורים משום שראשי החוטים סמוכים לחלב המכסה את הקרב⁸⁷. המנקר נוטל ראש הגיד שבתוך הטחול, וכשמושך נמשכים עמו שלושה חוטים שבתוכו,

י. וראה עוד בדיני חלב הטחול באנציקלופדיה תלמודית, כרך טו, ע' חלב, עמ' קכ-קכא. [85] חוטים בגוף בעלי חיים, יש שאסורים משום חלב, ויש שאסורים משום דם – ראה אנציקלופדיה תלמודית, כרך יג, ע' חוטיין. [86] אורחות חיים ח"ב עמ' 349; כלבו סי' קד. [87] בי' יו"ד סי' סד. [88] טוש"ע יו"ד סד יא. וראה עוד בס' תורת הניקור הירושלמי. [89] חולין סט א; רמב"ם מאכלות אסורות ה ב. [90] רמב"ם איסורי מזבח ב יא. [91] רמב"ן עה"ת ויקרא ג ט. אך ראה בס' תורת הניקור הירושלמי, עמ' ב, שצידד שלשיטות מסויימות הוא קרב על המזבח. [92] על פי חולין קכח ב; רמב"ם טומאת מת ב ג.

בויקרא רבה כב י, ובתוס' חולין קט ב ד"ה נדה; רמב"ם מאכלות אסורות ו ט; תוה"א בית ג שער ג; טוש"ע יו"ד עד א. [77] חולין שם, וברש"י ד"ה והני; רמב"ם ומ"מ מאכלות אסורות שם. אמנם בריטב"א חולין קיא א כתב בדעת רש"י, שטחול מותר אף בלא מליחה, אך תמה עליו. [78] יש"ש חולין פ"ז סי' יא. [79] כריתות כא ב; תוס' חולין קיא א ד"ה אבל; מ"מ מאכלות אסורות ו ט. [80] ראה להלן הע' 91. [81] ראה אנציקלופדיה תלמודית, כרך טו, ע' חלב, עמ' קג ואילך. [82] מ"מ מאכלות אסורות ז ה, בשם הרשב"א; טוש"ע יו"ד סד י. [83] ט"ז יו"ד סי' סד סק"י, ופר"ח שם. [84] חולין צג א; רמב"ם מאכלות אסורות ז ה; טוש"ע יו"ד סד